

Frivillighetsmelding 2011

Strategi for samarbeid mellom Bærum kommune og frivillig sektor

Februar 2012

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelsen er tom fordi ingen av avsnittsstilene som er markert i dokumentinspektøren, brukes i dokumentet.

Forord

En mangfoldig og levende frivillig sektor er av grunnleggende betydning for et godt lokalsamfunn. Bærum kommune ønsker å være en tilrettelegger og støttespiller for en levende, mangfoldig og uavhengig frivillig sektor.

I anledning frivillighetsåret 2011 ønsket Frivillighetsutvalget å få utarbeidet en ny frivillighetsmelding.

Den nye ”Frivillighetsmeldingen 2012” er plattform for kommunens arbeid med frivillighet. Det vil si at meldingen er et politisk strategidokument. Meldingen trekker opp linjer for hvordan kommunen skal videreføre arbeidet med å øke frivilligheten, både i lokalsamfunnet Bærum og som et supplement i kommunens tjenester.

Meldingen har som visjon at kommunen skal være tilrettelegger og støttespiller for frivillig sektor i Bærum. Mesteparten av det som skjer i frivillig sektor skjer uavhengig av kommunen. Slagordet ”*Frivillighet lever av glede, men dør av tvang*” brukes ofte for å beskrive frivillighetens egenart. Meldingens visjon bygger på det overordnede prinsippet om frivillig sektor som en uavhengig og selvstendig samfunnssektor. Frivillig innsats bidrar med verdifull aktivitet på en rekke områder i Bærumssamfunnet, og som et supplement i kommunens tjenester. Frivillighetsmeldingen har ikke tatt mål av seg å beskrive all den verdifulle aktivitet som foregår i en uavhengig frivillig sektor.

Frivillighetsmeldingen er et verktøy for kommunens arbeid på feltet. Den trekker opp prinsipper for hvordan kommunen skal videreføre arbeidet med å øke frivilligheten. Meldingen skal gjøre det tydelig hva frivillig sektor kan forvente i samarbeid med kommunen.

Meldingen skal bidra til å skape gode samarbeidsrelasjoner og samarbeidsformer mellom frivillig sektor, næringsliv og de kommunale tjenestene.

Tiltak for å nå de vedtatte målsettinger vil komme i handlingsprogrammet og i eventuelt egne handlingsplaner.

1 Innledning

1.1 Definisjoner og begreper

Frivillighet er ikke et enkelt område å definere. Siden det ikke finnes en entydig definisjon av frivillighet er det viktig at kommunale beslutningstakere og frivillige samarbeidspartnere har en mest mulig samstemt oppfatning av hva som menes med frivillighet. I denne meldingen er frivillighet et begrep som omfatter individuelt frivillig arbeid/innsats, frivillige organisasjoner, frivillig sektor og sosiale partnerskap som rekrutterer og formidler frivillige. I meldingen brukes følgende begreper:

- Frivillig innsats = *Ulønnnet innsats gjort av fri vilje som kommer individer eller grupper - også utenfor egen husholdning - til gode.*
- Frivillighet = *frivillig innsats/frivillig arbeid.*
- Frivillige organisasjoner = *Allmennyttige og ikke-kommersielle (ideelle) organisasjoner.*
- Frivillig sektor = *en fellesbetegnelse for frivillige organisasjoner og den øvrige frivillige innsatsen*
- Sosiale partnerskap = *samarbeid mellom et tjenestested og en bedrift og/eller organisasjon som forplikter seg til å utføre et nærmere definert "frivillig arbeid". (Slike avtaler formidles for eksempel gjennom "FrivilligBørs.")*

Frivillighetspolitikken omfatter ikke avtaler der kommunen er bestiller, og frivillige organisasjoner er utførere, om produksjon av kommunale tjenester mot full økonomisk kompensasjon. Avtaler mellom kommunen og samvirkelag, foreldredrevne barnehager og andre "non profit" (ikke-erhvervsmessige) foretak knyttet til ordinær tjenesteproduksjon, er også holdt utenfor.

Frivillighetspolitikken omfatter den frivillige innsats som ytes uten krav om gjenytelser, ut over eventuelt symbolsk betaling/utgiftsdekning.

1.2 Plattform for frivillighet i Bærum kommune

Kommunen ønsker å styrke den omfattende og verdifulle aktiviteten i frivillig sektor, og bedre samhandlingen mellom de frivillige organisasjoner og kommunen. Kommunenes Sentralforbund og Frivillighet Norge har sammen utarbeidet "Plattform for samspill mellom frivillig og kommunal sektor 2011-2013". Bærum kommune slutter seg til de overordnede prinsippene:

- Frivillig sektor er en uavhengig og selvstendig samfunnssektor som plasserer seg mellom næringslivet og offentlig sektor. Frivillig sektor anerkjennes på lik linje med de andre sektorene i samfunnet. Samarbeid og samhandling mellom offentlig og frivillig sektor skal baseres på likeverdig partnerskap, og gjensidig respekt for hverandres roller.
- Frivillig sektor bidrar med store verdier til samfunnet, er samfunnsbyggende og spiller en viktig rolle i den nordiske demokratiske modellen.
- Frivillige organisasjoner er viktige for demokratiet ved å være pådrivere og gjennom å være kanaler inn i demokratiet for interessegrupper og engasjerte borgere.
- Frivillighet øker samfunnets sosiale kapital ved at tillit, identitet og samhold skapes i møter mellom mennesker.

- Mangfoldet i frivillig sektor er en verdi i seg selv og en viktig årsak til høy deltakelse. Mangfoldigheten må ivaretas gjennom ulike typer virkemidler for ulike deler av frivilligheten.
- Offentlig og frivillig sektor har ulike, men komplementære roller i samfunnet. Samarbeidet mellom sektorene må bygge på et prinsipp om at frivillig sektor skal supplere og ikke erstatte offentlige tjenester.
- Det offentlige skal tilrettelegge for en helhetlig frivillighetspolitikk på alle nivåer, som gir grobunn for en aktiv og voksende frivillig sektor.

1.3 Forholdet til kommunale sektorplaner

Frivillighetsstrategien skal følges opp i handlingsprogrammet, andre styringsdokumenter og ledernes resultatavtaler. Nærmere konkretisering av det enkelte tiltak skjer fortløpende etter ordinær administrativ og / eller politisk behandling og beslutning. Saker av prinsipiell betydning legges frem for politisk behandling. Rådmannen har ansvaret for iverksetting av tiltak.

Meldingen omtaler frivillighet på et generelt nivå. De sektorvise strategier, utviklingsområder og tiltak vil inngå i kommunens øvrige styringsdokumenter. Meldingen stiller spørsmål om fremtidens frivillighet, men viderefører strategien om frivillighet som supplement til offentlige tjenester.

Det bør i løpet av en fireårsperiode gjennomføres en evaluering som måler effekten de tiltak frivillighetspolitikken legger opp til gjennom å kartlegge og sammenlikne endring av holdninger og praksis over tid.

2 Visjoner og mål

Visjon:

Bærum er et godt lokalsamfunn der kommunen er tilrettelegger og støttespiller for en levende, mangfoldig og uavhengig frivillig sektor.

Mål:

- Bærum kommune skal tilrettelegge for økt frivillighet
- Bærum kommune skal samarbeide med frivillig sektor
- Samarbeidet skal være nyskapende
- Frivillig sektor skal oppleve kommunen som forutsigbar
- Samarbeidsrelasjonen skal være preget av likeverdighet
- Frivillighet skal tilføre kommunale tjenester ekstra kvalitet

På bakgrunn av visjonen og målene peker meldingen videre på områder der kommunen vil utvikle en ny praksis. Hvert delkapittel avsluttes med en oppsummering på hva kommunen ønsker å gjøre.

3 Frivillighetens rolle

Bærum kommune slår fast at frivillighet er en verdi i seg selv:

- Frivillighet gir mennesker mulighet til å være aktive i sivilsamfunnet
- Frivillighet skaper bånd og tilhørighet/nye fellesskap
- Frivillighet kan bryte passivitet

Kommunen vil i sin strategi for samarbeid med frivillig sektor fokusere på fire tema innen frivillighetens rolle.

- Frivillighet har en egenverdi for de frivillige
- Frivillighet er samfunnsgagnlig
- Frivillighet tilfører kommunale tjenester ekstra kvalitet
- Fremtidens frivillighet

3.1 *Frivillighet har en egenverdi for de frivillige*

Frivillig innsats gir det enkelte menneske mulighet for personlig utfoldelse, sosial kontakt og praktisk utøvelse av sosialt ansvar og medmenneskelighet. Frivillig innsats tar ofte utgangspunkt i en egeninteresse hos den frivillige. Frivillig innsats er gjerne knyttet til en hobby, egne barns organiserte fritidsaktivitet, eget ønske om selvrealisering og/eller samfunnsengasjement.

Frivillig innsats gir innbyggere som føler at de har noe å bidra med anledning til å ta ansvar og gjøre en innsats for nærmiljø og medmennesker. Frivillig innsats er viktig for egen mestring, nettverksbygging og personlig vekst – både hos dem som gir og får.

Forskning viser at omfanget av frivillig innsats kan være på vei ned. Yngre generasjoner ser ut til å være mindre engasjert enn eldre generasjoner, og særlig er menn i alderen 20 – 30 år lite aktive. En økende andel av den frivillige innsatsen skjer utenfor frivillige organisasjoner. Organisasjonstilknytning er mindre viktig for mange frivillige. Dette gir utfordringer i arbeidet med å rekruttere til frivillig innsats fremover.

Frivillig innsats er naturlig nok en frivillig sak. Forskning tyder på at det er mange som kan ha lyst til å arbeide frivillig, men som ikke vet hvordan de skal komme i gang. Gjennom støtte til Bærum Frivilligsentral og nettportalen frivilligbaerum.no har kommunen ønsket å gjøre det enklere å bli frivillig.

Bærum kommune skal:

- bidra til at det er enkelt å være frivillig i Bærum
- medvirke til at de frivillige føler seg hørt og anerkjent

3.2 *Frivillighet er samfunnsgagnlig*

Frivilligheten forandrer samfunnet gjennom sine aktiviteter, sine initiativer og sin rolle som fellesskapsbygger. Frivillige organisasjoner gir aktivitetstilbud og sosiale fellesskap til innbyggerne gjennom for eksempel kulturarrangement, omsorgstjenester og idrett.

Frivillig sektor bidrar på flere måter til den lokale samfunnsutviklingen. Gjennom frivillig innsats og frivillige organisasjoner opplever mange en integrering i samfunnet, både som barn i ulike fritidsaktiviteter, som innflyttere, som eldre osv. Frivillig sektor har derfor en viktig forebyggende rolle i Bærumssamfunnet.

Frivillige organisasjoner er viktige demokratiske aktører. De fungerer som en alternativ påvirkningskanal for innbyggerne gjennom å fremme medlemmers interesser.

Frivillig sektor er kultur- og verdiformidlere. Virksomhetene er bærere og skapere av identitet, verdier og holdninger. Dette er funksjoner som utvikles best i uformelle sosiale systemer på frivillig og selvregulert basis.

Kommunen må våge å la samarbeidsprosjekter styres av frivillige organisasjoner.

Prosjektsamarbeid innebærer at kommunen og frivillige organisasjoner skaper noe sammen, som ingen av partene kan realisere på egen hånd. En forutsetning for samarbeid er felles mål og sammenfallende forventninger til hva partene vil og kan bringe inn i samarbeidet.

Bærum kommune skal:

- respektere at det er de frivillige selv som styrer frivillig aktivitet
- prioritere samarbeid om tiltak i lokalsamfunnet som bidrar til å
 - skape levende, varierte og inkluderende nærmiljøer
 - ta vare på kulturelt mangfold
- legge til rette for at frivillige, kommunen og evt. næringslivet, etablerer felles prosjekter, sosiale partnerskap, arrangementer, dugnader etc.
- være tydelig hver gang det stilles krav om konkrete gjenytelser/resultater som vilkår for kommunens deltagelse/støtte

3.3 Frivillighet tilfører kommunale tjenester ekstra kvalitet

I dagens velferdssamfunn representerer det offentlige et sikkerhetsnett som sikrer grunnleggende materielle og fysiske behov. Mange mennesker savner medmenneskelig kontakt, varme og nettverk. Dette behovet kan ikke i tilstrekkelig grad dekkes av offentlige tjenester. Samarbeid mellom offentlige tjenester og frivillige vil derfor kunne gi mange innbyggere et bedre liv. Frivillig innsats er i dag et supplement til kommunale tjenester og gir økt kvalitet. Frivillige er en ressurs i tjenesteytingen som tilbyr en unik kompetanse, særlig i mellommenneskelige forhold/nettverksrelasjoner. Frivillig innsats er et tilskudd til virksomheten.

Det skal være enkelt å være frivillig. Kommunale tjenester bør ha åpen dør, informere om sine behov for frivillig supplement til virksomheten, og aktivt ønske frivillige velkommen.

Det skal samtidig være enkelt for tjenestene å samarbeide med frivillige. Det bør ikke etableres omfattende byråkratiske rutiner rundt organisering. Avtalene som inngås med de frivillige skal være klare og tydelige, og beskrive forventninger til innsats og utbytte for begge parter.

Den instansen som rekrutterer/kobler de som yter og de som mottar frivillig innsats må vurdere de frivilliges motivasjon og personlige egnethet, og sikre gode systemer for oppfølging.

Bærum kommune skal:

- motivere til og involvere mer frivillighet i kommunale tjenester
- styrke ansattes kompetanse i forhold til samarbeid med frivillige
- legge til rette for samarbeid mellom ansatte og frivillige på alle aktuelle tjenestesteder
- legge til rette for arenaer for frivillig innsats uten for strenge krav til kontinuitet og stabilitet
- sikre at forpliktende samarbeid mellom kommunen og frivillige inngår i lederavtaler

3.4 *Fremtidens frivillighet*

Befolkningsprognosene forteller at velferdssamfunnet slik vi kjenner det i dag, vil få trangere kår i årene som kommer. Samtidig viser trender økt fokus på individuelle behov og rettigheter til velferdsgoder. En stadig større del av velferdsoppgavene forventes flyttet fra den private sfære over til samfunnet.

Nye former for arbeidsdeling mellom det offentlige og frivillig sektor hviler på påstanden om at det i fremtiden ikke er gitt at det vil være mulig å gi alle det samme tilbudet kommunen gir i dag. Skal dagens tilbud opprettholdes for alle må kommunen allerede nå løfte frem problemstillingen og diskutere gode alternative løsninger på morgendagens utfordringer, der frivillighet også kan erstatte dagens oppgaver/tjenester. Hvordan kan frivillighet bidra til å videreutvikle velferdssamfunnet?

I dag er frivillighet i stor grad konsentrert om idrett og kultur. Bare i begrenset omfang ytes det frivillig innsats innen velferdssamfunnets sosiale kjerneområder. Frivillighetsmeldingen fra 2006 presiserte at frivillig innsats skal komme i tillegg til, ikke i stedet for offentlige tjenester. I dag er utgangspunktet at frivillig innsats skal tilføre offentlige tjenester ekstra kvalitet. Men det er et spørsmål om kommunen på sikt kan, bør eller må se annerledes på dette?

- Kan kommunen ved hjelp av frivillige understøtte og/eller erstatte offentlige tjenester slik at det frigjøres ressurser til en forbedret innsats overfor de som trenger det mest?
- Kan kommunen tilrettelegge for at frivillig sektor etter hvert løser oppgaver kommunen selv ikke lenger har mulighet til å løse?
- Kan kommunen se for seg en forskyvning i balansen mellom hva det offentlige tar seg av og hva den enkelte, familien, nettverket eller frivillig sektor kan løse?

Frivillige velger selv hvor og hvordan de ønsker å bidra med sin frivillige innsats. Mye av den frivillige innsatsen retter seg mot å støtte opp om egne barns aktiviteter. De fleste foreldre og foresatte opplever og aksepterer en plikt til å påta seg frivillig innsats knyttet til barns aktiviteter, både i barnehage, skole og fritid.

Frivillighet er i en del sammenhenger regulert inn i offentlige institusjoner. Et eksempel på dette gjelder barnehager og skoler gjennom foreldres innsats i Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU). I Bærum gjør hundretalls foreldre en frivillig innsats i disse organene. Det kan stilles spørsmål ved om denne frivillige innsatsen er mer resultat av regelverk enn av frivillig initiativ? Hva får kommunen, foreldre og barna igjen for denne innsatsen? Kan det tenkes at mandat, oppgaver og organisering av organer som FAU bør endres, slik at innsatsen ikke bare gir en større verdi for de som deltar, men også en større verdi for samfunnet?

4 Organisering og tilrettelegging

4.1 *Kommunens rolle som tilrettelegger*

Organisasjoner og enkeltpersoner som ønsker å engasjere seg frivillig, står fritt i valg av oppgaver. Frivillig sektor med sine organisasjoner, grupper og enkeltpersoner, lever sitt eget liv.

Kommunens rolle er å tilrettelegge for at frivillig sektor klarer seg selv. Kommunens bidrag er å tilby økonomiske tilskudd, lokaler, informasjon, råd, veiledning og formidling av kontakter.

Kommunens tilretteleggerrolle har derfor et dobbelt fokus. Kommunen skal på den ene siden ha en rolle som tilrettelegger og støttespiller for en selvstendig frivillig sektor. På den andre siden skal kommunen motivere til og legge til rette for frivillig innsats i sine tjenester. Kommunens rolle er å gi kunnskap og nødvendig støtte til tjenestesteder om samarbeid med frivillige.

Samarbeid kan etableres der kommunen og frivillig sektor har felles mål. Samarbeidet må utformes slik at verken organisasjonenes eller kommunens måloppnåelse hindres. På områder der frivillig sektor ønsker et samarbeid med kommunen, skal kommunen i størst mulig grad være tilgjengelig. Avtalene som inngås skal være klare og tydelige, og beskrive forventninger til innsats og utbytte for begge parter.

Tilrettelegging for frivillighet skal være en integrert del av kommunens virksomhet, og iverksetting av frivillighetspolitikken skal være en del av det ordinære linjeansvaret på politisk og administrativt nivå.

Ansvar for den politiske dialogen mellom kommunen og frivillig sektor ligger til sektorutvalgene innenfor sine respektive politiske fagområder og til Sektorutvalg for frivillighet, idrett, kultur og kirke (FRIKK) når det gjelder den helhetlige frivillighetspolitikken. Bærum Idrettsråd, Bærum kulturråd, Bærum Natur- og friluftsråd, Bærum velforbund samt Kirkelig fellesråd er viktige organer for medvirkning og dialog mellom kommunen og frivillig sektor. Det er ønskelig at de sosiale/humanitære organisasjoner etablerer tilsvarende "fellesråd". Videre vil Bærum Frivilligsentral være en viktig aktør.

Det er lang tradisjon i kommunen for faglig veiledning og bistand til administrative oppgaver for de frivillige organisasjonene. Slik utløses verdifull frivillig innsats gjennom beskjeden kommunal ressursbruk. Organisasjonene har behov og ønske om økt kommunal bistand, både administrativt og faglig. Stram kommuneøkonomi de siste årene har imidlertid ført til at denne virksomheten er redusert.

Bærum kommune skal:

- Ha en positiv holdning til initiativ fra frivillige organisasjoner
- Definere tydelige samarbeidsprosjekter
- Støtte og styrke frivillig sektor gjennom samarbeidsprosjektene
- Få flere tjenestesteder til å ta imot og beholde frivillige
- Gi kunnskap og nødvendig støtte til tjenestesteder i forhold til samarbeid med frivillige

4.2 Ressurser til frivillig sektor

Mange av de frivillige organisasjonene er avhengige av kommunal bistand. Ulike organisasjoner har ulike behov, men alle ønsker best mulig kommunal tilrettelegging med størst mulig forutsigbarhet og likebehandling. Det er viktig for organisasjonene å ivareta sin uavhengighet samtidig som de er avhengige av kommunal støtte. Kommunen må respektere organisasjonenes rett til egne mål, egen organisering og egen kultur. Samtidig ønsker kommunen å få mest mulig samfunnsnytte ut av midlene som bevilges, selv om støtten gis uten krav om konkrete gjenytelser.

Organisasjonene må respektere kommunens behov for prioritering av knappe ressurser opp mot politiske mål og mangfoldet av gode formål. Kommunen må respektere organisasjonenes behov for forutsigbarhet.

Kommunen yter faglig, materiell og økonomisk bistand til organisasjonenes egen virksomhet. Støtten gis både med og uten spesielle vilkår/føringer. Direkte støtte omfatter økonomiske overføringer som drifts- og aktivitetstilskudd. Indirekte støtte omfatter tilgang på arenaer, anlegg og møtelokaler, utstyr samt veiledning og kompetanseutvikling.

Støtten er knyttet opp mot organisasjonenes generelle funksjon som ”bærebjelker i samfunnet” (blant annet i forhold til sosial integrasjon, sosial kapital, skole i demokrati – jamfør grunnlagsdokumentet).

Kommunen bruker betydelige ressurser på investeringer og drift av arenaer og anlegg som stilles til befolkningens og de frivillige organisasjonenes disposisjon. Det stilles også andre kommunale lokaler til rådighet for organisasjonenes aktiviteter. Praksis mht husleie og dekning av utgifter til tilsyn varierer.

Bærum kommune skal:

- ha retningslinjer for driftstilskudd til frivillige organisasjoner som sikrer forutsigbarhet
- søke stabilitet i den økonomiske rammen for tilskudd
- gjennomgå praksis for utleie/utlån av møte- og øvingslokaler til frivillige organisasjoner, med sikte på utarbeidelse av nye retningslinjer
 - gratis/rimelige møte- og aktivitetslokaler for frivillige organisasjoner bør vurderes
 - gratis/rimelige kontorarbeidsplasser og (tilgang til) kontortekniske hjelpemidler bør vurderes

Noen nyttige nettsteder for deg som er opptatt av frivillighet

www.frivilligbaerum.no	Et nettsted for frivillig innsats sponset av Bærum kommune
www.frivillighetnorge.no	Frivillighet Norge er et samarbeidsforum for hele frivillig sektor
www.baerum.frivilligsentral.no	Bærum Frivilligsentral
w2.brreg.no/frivillighetsregisteret/	Frivillighetsregisteret
www.ks.no/tema/Samfunn-og-demokrati/Kultur-og-frivillighet/	KS side om kultur og frivillighet
www.ks.no/PageFiles/15469/Avtale%20KS-Frivillighet%20Norge.doc	Samarbeidsavtale KS og Frivillighet Norge
www.sivilsamfunn.no	Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor